

SABRİ AĞABEYİN ARDINDAN...

Hayrettin Yücesoy
Associate Professor of Middle Eastern History
Department of Jewish, Islamic, and Middle Eastern Studies (JIMES)
Washington University in St. Louis

Eniştem olmasına rağmen ona Sabri Ağabey diye hitap ederdim. İlk kez 1975 yılında Mardine evimize geldiğinde tanıştım. O zaman henüz çocukluk yıllarımda, 13-14 yaşlarındaydım. Yanında kimler vardı hatırlamıyorum, sorup hatıralarımı değiştirmek de istemiyorum. Ablamı “istemeye” gelmişlerdi. Nişanlandılar, sonra da evlendiler ve ablam İstanbul’a taşındı. Sabri Ağabey İstanbul İktisat Fakültesinde doktora yeni başlamıştı ve kariyeri konusunda kalbinin ilham ettiği doğrultuda yürüyüp, üniversitede kariyer ve ilim yapacaktı. Kısa bir süre sonra bizler ailecek İstanbul’a taşınınca, ilk gençlik yıllarımdan itibaren ilişkilerimiz gelişerek devam etti. Onun asistan oluşunu, doktorasını bitirip aynı fakültede Yardımcı Doçentliğe atandıktan sonra yeni kurulan Marmara Üniversitesi IIBF’ne tayin edilmesini “okumaya meraklı,” lise ve sonra üniversite öğrencisi bir genç olarak izledim. Hem aile ziyaretlerinde, zaman ilerledikçe ikili olarak, dost meclislerinde, ilmi ve sonra akademik toplantı ve faaliyetlerde akraba ziyaretinin ötesinde bir yakınlık geliştirdik. İkimiz de akademik araştırma, üniversite ve tarihe meraklıydık.

Ben üniversiteden sonra Ürdün’e gidip Arapçayı araştırmalarımda kullanacak bir seviyeye getirdiğimde artık sohbetlerimizin ufku da gelişmişti. Onun da benim de ilgi duyduğumuz ana kaynakları okuma, konuşma, tartışma zemini oluşmuştu. Ürdün’deki hocam Abdul Aziz el-Duri’nin kitaplarından birkaç tanesini ona getirmişim. Çok sevmişti. Hatta “*İslam İktisat Tarihine Giriş*” (*Muqaddimah fî al-târîkh al-iqtisādî al-‘Arabî*; Almanca tercüme, *Arabische Wirtschaftsgeschichte*) diye hacmi küçük ama sahasında dünyaca kabul görmüş bir kitabını Türkçeye tercüme bile etti. Hayatın akışı içerisindeki gelişmeler (mesela onun ailece Malezya, benim ailemle beraber Amerika ikametlerim gibi) elbette görüşme aralıklarımızı uzatmıştı. Ama iletişim araçlarını kullanarak düzenli diyebileceğim bir şekilde görüşmeye devam ettik. Konularımızdan, sahalılarımızın genel problemlerinden, ilgi duyduğumuz yeni bir konudan, dünya ve Türkiye ahvalinden, elbette çocuklardan ve onların büyüme ve eğitiminden konuştuk.

En son 2019 yılında Boğaziçi Üniversitesine “sabbatical” iznimi kullanmaya geldiğimde altı ay gibi bir süre içerisinde o kadar sık görüştük ki adedini hatırlamıyorum bile. O zaman kendisine teşhis konulmuştu ama tedavi iyi gidiyordu ve o da bizler de çok umutluyduk. Sabbatical iznim bitip Aralık ayının sonunda Amerika’ya mensup olduğum üniversiteye döndükten sonra da sosyal medya yoluyla görüşmeye devam ettik. En son vefatından yaklaşık bir ay önce hastalığının o anki şartları açısından baktığımda bayağı uzun

sayılacak bir müddet görüştük. Bana yeni çıkan kitabından bahsetti. Hayattan, aileden, en son Türkiye’de beraber geçirdiğimiz güzel zamanlardan konuştuk. Yine umutluydu, hepimiz öyleydik. Bu ortaya çıkan enfeksiyon sıkıntısından kurtulacak, hastalığının tedavisine devam edecekti. Ben de üzerinde çalıştığım kitabın ilk müsveddesini ona göndermek ve fikirlerini almak için sabırsızlanıyordum. Kısmet olmadı.

Sabri Ağabeyi, kayınbirader penceresinden bir baba, bir eş olarak da tanıdım. Ablamın eşiydi ve ikisi kız ikisi erkek dört çocuk babasıydı. Bir erkeğin ahlaklı ve iyi huylu olup olmadığını ifade eden pek çok işaret olabilir, ama bir kadının kendi eşi hakkında söyledikleri bence çok önemlidir. Hayatın zorlukları, krizler, çocuk büyütmenin meşakkatleri, iş stresi en mükemmel ilişkileri bile gerebilir, onlarda da olmuştur, pek bilgim yok, ama Nurhan Ablam Sabri Ağabeyi her zaman hayırla anmıştır. "Nurhan Hanım," ona öyle hitap ederdi, Sabri Ağabeyin ailesinin direği idi. Ablam da ona her zaman "Sabri Bey" diye seslenirdi. Bazılarına çok resmi gelebilir ama ben bu hitap şeklinin erkek hakkında ne ifade ettiğini merak ediyorum. Bana öyle geliyor ki, bir kadının, yıllarca beraber olduğu kişiye sevinçli, üzgün veya kızgın zamanlarında bile, yüzüne karşı ve arkasından bu şekilde hitap edebilmesi, o erkeğin beraberlikteki "kıratının" da bir göstergesidir. Bu herhalde bütün "kocaların" ulaşmak istediği bir makamdır.

Çocuklarını iyi eğitim almış ahlaklı ve faziletli insanlar olarak yetiştirmek için ne kadar çabaladığını biliyorum. Maddi imkânlarının sınırlı olduğu zamanlardan itibaren Sabri Ağabey en büyük yatırımını çocuklarına yaptığına inanır ve onu söylerdi. Babalarının onları ne kadar sevdiğinin, gelişmeleri için ne kadar imkân ve hareket serbestisi verdiğinin şahidiyim. Hepsi çok iyi eğitilmiş, ama en önemlisi, tanıyanlar şahitlik edecektir, çok mükemmel insanlar olarak yetiştiler. Sabri Ağabey, dinlemeyi seven bir insandı. Bu çocukları konusunda da böyleydi. Bir arkadaş gibi konuşur, muhabbet eder, şakalaşır, fikirlerini takdir eder, söylemek istediği bir şey varsa latif bir yolla ve dolaylı olarak söylemeye gayret ederdi. Bu tavrın, çocuklar üzerinde nasıl önemli ve güzel bir etki yarattığını ben biliyorum. Babalarına danışmaktan çok hoşlanan ama kendi kararlarını kendileri veren özgüvenleri yüksek kişiler olarak hayata atıldılar. Bu bir baba için bir lütuf ve tarifi mümkün olmayan bir mutluluk kaynağıdır. Sabri Ağabey bunu tattı.

Onu ben aynı zamanda bir dost, bir arkadaş, bir "hoca," bir meslektaş, bir yol arkadaşı olarak da tanıdım. Arkadaşlarını çok severdi. Onlarla beraber olmaktan duyduğu mutluluğa ben şahidim. Öğrencilerinin bir kısmını iyi tanıyorum, bir kısmı ile yaşıttız. Onlarla bir dost gibi konuşur, bilgi ve görgülerine hürmet eder ve yaptıkları işlerde başarılı olacaklarına hem inanır hem de onları önde görmekten hoşlanırdı. Çok dikkat çekicidir. Çalıştığı hiçbir kurum veya kişi hakkında ondan bir "dedikodu" veya konuyu bilmeyen bir kişi tarafından "yaralayıcı" diye ifade edilebilecek bir söz duymadım. Bunu muhtemelen onu tanıyanlar hemen tasdik edecektir. Görüşlerini ve söylemek istediğini

saygı sınırları içerisinde hakşinas ve iyi ifade edilmiş cümlelerle kısaca ifade eder, orada dururdu. Türkiye’de son yirmi, yirmi beş yıl içindeki değişimlerin merkezinde yer alan önemli söz ve mevki sahibi siyasi aktör ve bürokratların bazılarının onun birebir yakın çevresinden gelen kişiler olduğunu dikkate aldığımında, Sabri Ağabeyin “sohbetin dibine vuracak” malzemesi olmasına rağmen tevazu ve mahremiyeti en üst seviyede tutması bana nerdeyse bir mucize gibi geliyor.

Hakikaten birinci sınıf bir ilim insanıydı. “Gazali Arkeolojisi” olarak tanımlayabileceğim o titiz okumalarıyla önemli makale ve kitaplar üretti. Kendisinin çok hoşuna giden bulguların başında son yıllarda benimle paylaştığında heyecanını telefonda hissettiğim sonra vicahen görüştüğümüzde bana detaylı bir şekilde anlattığı Gazalinin “fiillerde muteaddilik” (dilsel, dinsel ve pratikte) kavramının sosyal boyutuna ulaşmış olmasıydı. Bu kavramsallaştırmanın Gazali’yi yeniden okumayı gerektirdiğini çünkü Gazali’nin ne yaptığı ile alakalı olarak yeni pencerelerin açıldığını düşünüyordu. Bunu çok detaylı olarak yazdı da (*Gazâlî Düşüncesinde Adalet ve Sosyal Adalet Meselesi*). Sabri Ağabey mesleğini ciddiye alan ve yazarken kendi imkânlarını zorlayıp ulaşması gereken kaynaklara ulaştıktan sonra yazan ve okuduklarını çok iyi tahlil eden bir araştırmacıydı. Bir ilim insanı olarak elbette keskin bir zekâsı, mükemmel bir analiz gücü ve iyi ifade kabiliyeti vardı. Tahlil ve terkip gücü konusunda meslektaşları benim kanaatimi paylaşacaklardır. Sabri Ağabeyin bir ilim insanı olarak benim en çok hoşuma giden hususiyeti dilinin sadeliği ve açıklığıydı. Fikirlerini iyi ifade eden bir yazma üslubu vardı. Onun dili bazılarına biraz “sade” gelebilir, ama bazı akademik Türkçe yayınlarda, artık vakayı adiyeye haline geldiği için söylüyorum, üslup maalesef sanki yazarlar ne söyleyeceklerini bilemedikleri için muğlaklığa sığınıyorlar noktasına doğru gidiyor.

İkimizin bir kaçamağı vardı. Son yıllarda ender de olsa uygun sohbet ortamında puro içmek hoşuma gidiyor. Onun da böyle bir zevki gelişmişti. Her Türkiye’ye gelişimde Sabri Ağabeyin büyük olmayan ama tüm duvarlarını kaplayan rafları kitaplarla dolu çalışma odasında sohbet ederdik. Kapıyı kapatır, yaz kış fark etmez pencereyi sonuna kadar açar, masa başında pencere kenarında “Nurhan Hanım”ın hazırladığı çay ve kahveleri yudumlayarak purolarımızı yakar kitap dünyasıyla ilgili derin sohbetlere daldık. En son 2019 Aralık ayının başında bir konferans için gittiğim Amsterdam’dan İstanbul’a dönüşümde (ay sonuna kadar İstanbul’da kalıp Amerika’ya dönecektim) “Hayrettin gelirken bir iki paket puro getir, beraber tellendiririz” diye mesaj attı. Sigarayı bırakmıştı çoktan, Habanoslar da geride kalmıştı ama aromalı paket puroları ara sıra da olsa uygun ve özel ortamlarda içmeyi severdi. Havaalanındayken vicdanımla onun ricası arasında kaldım. Hastaydı ve sigara içmemesi gerekiyordu. Satın aldım. Bir iki gün sonra akşam onları ziyarete gittim. Ama karar vermiştim, ablama da söyleyecektim. “Abla bak Sabri Ağabey benden bunu getirmemi istedi” deyince ablam sevecen bir kızgınlıkla “Sabri Bey ne oluyoruz yahu” dedi. Sonra bana dönüp, “Sen niye getiriyorsun, Hayrettin” diye çıkıştı. Ama puro gelmişti artık. O gün herhalde saat gece yarısı bire ikiye kadar onun

odasında çay, kahve, puro eşliğinde nefis sohbet ettik. Geriye bakıyorum da, iyi etmişiz. Hoş bir seda bırakmış.

Bu yaz Amerika'ya bizleri ve burada olan çocuklarını görmeye gelecekti. Hastalığı çok çabuk ilerledi ve Korona kâbusu çıktı, kısmet olmadı. Halbuki hem güzel bir gezi planlayacaktık hem de buradaki üniversite ve kütüphanelerin önemli olanlarının bazılarını gezecek, bol bol muhabbet edecektik. Olmadı. Geçen yıl babam ileri yaşında vefat ettiğinde düşünmüştüm, bir insan için huzurlu ölmek nedir? Babam huzur içinde vefat etti, Sabri Ağabey de öyle. Kimseye yük olmadan, adım adım kendini gerçekleştirdi ve bunun farkında olduğu için rüzgâr savurmadı onu. Arkasında gurur duyacağı bir aile, onu seven akrabalar, öğrenciler, meslektaşlar, dostlar ve göz nuru bilimsel araştırma ve yayınlar bıraktığını bilerek gitti. Bu bir mazhariyettir.

İtiyattandır söylenir, ama hakikaten özleyeceğim onu. Nur içinde yatsın. Allah Rahmet Eylesin.